

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická**

Bakalářská práce

Plzeň 2015

Petra Feifrlíková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Role ženy v hinduistické společnosti

Petra Feifrlíková

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Role ženy v hinduistické společnosti

Petra Feifrlíková

Vedoucí práce:

Mgr. et Bc. Dagmar Demjančuková, CSc.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

Poděkování:

Ráda bych poděkovala své vedoucí bakalářské práce Mgr. et Bc. Dagmar Demjančukové, CSc. za velmi cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Feifrlíková Petra

Obsah

Úvod.....	1
1. Hinduismus	3
2. Velkorodina.....	5
3. Narození a dospívání hinduisty.....	7
4. Vzdělání a pracovní uplatnění	9
5. Sňatek	11
5. 1 Sňatek podle Maunova zákoníku	11
5. 2 Tradice a realita	12
5. 3 Sňatková inzerce	14
5. 4 Svatba	15
6. Manželství.....	18
7. Mateřství.....	19
7. 1 Těhotenství.....	19
7. 2 Potrat	20
7. 3 Porod	21
8. Rozvod.....	23
9. Stáří.....	25
10. Smrt.....	26
11. Vdova	28
11. 1 Sátí.....	28
11. 2 Rúp Kanvár.....	29
Závěr	31
Seznam použité literatury.....	32
Resumé	34

Úvod

O společenskou a náboženskou roli ženy v různých světových náboženstvích jsem se poprvé začala zajímat zhruba před šesti lety, kdy jsem odešla pracovat do Německa. Tam jsem poznala dnes již velmi dobrého přítele z islámské rodiny jménem Adem. Ten žil od narození se svými rodiči, bratry a sestrou v Německu. Samozřejmě jsem si již dávno předtím byla vědoma rozdílů ve vnímání ženy v různých náboženstvích, avšak teprve až když mě Adem pozval do domu svých rodičů, jsem tyto rozdíly měla přímo před očima. Bylo to vlastně poprvé, kdy jsem měla možnost vidět jinak uspořádanou rodinu než tu, na kterou jsem byla zvyklá z domova. Na první pohled byly patrné rozdíly v postoji vůči ženě a bylo zřetelné, že vůdcem rodiny je muž. Bylo to zřejmé i z Ademova vyprávění, z jeho chování a z chování jeho bratrů, ze kterého bylo lehce zpozorovatelné, že vnímají ženské pohlaví jako podřadnější.

Za zmínku stojí fakt, že ačkoliv žila rodina v Německu velmi dlouho, neoslabilo to jejich zvyky či jejich víru a až na několik výjimek žili izolovaně od ostatních, v uzavřeném rodinném kruhu.

A co mě inspirovalo přímo k tématu mé bakalářské práce? Inspiroval mě pan Mgr. Eduard NEUPAUER, Ph.D., když mi ve druhém ročníku studia na ZČU zadal jako téma seminární práce „společenské a náboženské postavení ženy v hinduistické společnosti.“ Tehdy jsem si vypůjčila knihy k tomuto tématu a napsala několikastránkovou práci. Téma mě ovšem natolik zaujalo, že jsem se již tehdy rozhodla, že ho zpracuji jako bakalářskou práci, pokud mi bude téma schváleno, což se k mé radosti stalo.

Snažila jsem se využít všech dostupných zdrojů, i když si myslím, že jich k tomuto tématu není mnoho. Nedomnívám se, že jsem obsáhla vše, co se o hinduistických ženách dá říci, ovšem snažila jsem se alespoň nastínit základy toho, jak se postavení žen vyvíjí, jaká mají práva a povinnosti a s jakými životními úděly se musí na své cestě potýkat.

Pro lepší porozumění považuji na začátku za důležité vysvětlit alespoň základ toho, co vlastně hinduismus znamená a jak hinduistická společnost funguje. Poté jsem se snažila chronologicky seřadit život ženy od dětství, přes manželství, těhotenství, mateřství až po stáří a smrt.

Cílem mojí práce je tedy nastínit společenské postavení žen v průběhu jejich života, popsat, jakými životními situacemi ženy prochází a ukázat, jaká mají práva a povinnosti. Do své práce jsem se také snažila promítnout všechna úskalí a důležité okamžiky ženina života.

1. Hinduismus

Co je vlastně hinduismus? Je velmi obtížné podat výstižnou definici tohoto slova.¹ Hinduismus je slovo arabského původu a jeho prvotním smyslem bylo odlišit v Indii nevěřící od muslimů.

Hinduismus se v mnoha směrech liší od ostatních světových náboženství. Zajímavostí je, že nemá žádného zakladatele a dokonce ani není možné určit přesnou dobu vzniku. Vyvinul se pravděpodobně někdy v druhé polovině prvního tisíciletí před Kristem ze staršího védského náboženství brahmanismu. Dalším rozdílem je, že v hinduismu neexistuje žádná církev nebo nějaká podobná organizace, takže se nikdy neustavil v instituci. Není zde tudíž žádná nadřazená autorita, jako například papež. Dokonce se v něm ani nekanonizoval soubor svatého písma s nějakým přesně vymezeným obsahem.²

Hinduismus ovšem není pouze náboženstvím, ale je jakousi filosofií morálky, způsobu života a sociálním řádem. V tomto řádu má každý své pevně dané místo hned po příchodu na svět.³ Právě ve společenské stránce spatřuji největší odlišnost od jiných světových náboženství. Společnost je totiž založena na nerovnosti lidí. S tím se můžeme setkat již ve starých védských pramenech. Podle nich Stvořitel Brahma stvořil hned čtyři lidské bytosti čtyř různých stavů s navzájem zcela odlišnými úkoly, funkcemi a postavením. Zmíněné stavy byly pak v hinduismu nahrazeny kastami. Kastovní příslušnost je dána jednou pro vždy při narození hinduisty a je po celý život nezměnitelná.⁴

Rozdělení společnosti podle kast je všeobecně známé, přesto o něm víme v podstatě velmi málo. Opravdový původ kastovního systému je zahalen řadou tajemství a dohadů, které dosud nebyly objasněny. Už i při samotném vysvětlení tohoto slova narážíme na rozdíly v jeho pojetí. Indičtí autoři, hlásící se k pravověrnému hinduismu, ji vnímají jako shůry dané rozdělení věřících do příslušných skupin. Ovšem moderní indičtí vědci dokázali to, že skutečná kasta v dnes existující podobě se nekryje se staroindickou varnou.⁵

Kasty člení obyvatele na *brahmány* (kněze), *kšátrijs* (válečníky), *vaišje* (rolníky) a *šúdry* (služebníky). Mimo tento ucelený systém stojí *dalité* (nedotknutelní) a *ádivásiové*

¹ WERNER, Karel. *Náboženské tradice Asie*. Bratislava: CAD Press, 2008, ISBN 978-808-8969-297, s. 29.

² ZBAVITEL, Dušan. *Hinduismus a jeho cesty k dokonalosti*. Praha: Dharma Gaia, 1993, ISBN 80-901-2255-8, s. 7.

³ HEIL, Günter. *Indie: [země, lidé, bohové, chrámy, umění]*. Čestlice: Rebo, 2006, ISBN 80-723-4515-X, s. 34.

⁴ ZBAVITEL, Dušan. *Hinduismus a jeho cesty k dokonalosti*, s. 7.

⁵ ZBAVITEL, Dušan. *Bozi, brahmáni, lidé: čtyři tisíciletí hinduismu*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964, s. 294.

(příslušníci kmenových komunit). Důležitějším dělením jak pro život jednotlivce, tak společnosti je dělení na *džáty* (zrození). Tyto skupiny podléhají dalšímu dělení podle etnického původu, náboženství, kulturní tradice a zaměstnání.⁶

Pokrokově smýšlející Indie již kasty odmítá. Snaží se je odstranit ústřední vláda a neuznává je ani ústava. Ta v roce 1950 zrovnoprávnila všechny příslušníky kast. O pět let později bylo dokonce kastovnictví zcela zrušeno. I přesto je pouhým snem kasty z indického života vykořenit a vybudovat tak společnost bez nich. V minulých letech se několikrát objevily pokusy k odstranění kastovní společnosti. Například se pořádala sezení, kde u stolu usedli příslušníci nejrůznějších kast. Od takovýchto setkání se očekávalo, že pomohou vyplnit z mysli kastovních Indů přesvědčení, že bezkastovní jsou nečistí. Bohužel bezúspěšně. Snažily se i sdělovací prostředky, které vyzývaly kastovní rodiny, aby si k sobě braly na výchovu dětí nekastovní rodičů. Za uzavření sňatku s bezkastovní dívkou se dokonce nabízela finanční odměna nebo výhody ve státní službě, ovšem jako všechny pokusy, ani tento nebyl úspěšný.⁷

Je zřejmé, že kasty jsou v lidech opravdu velmi silně zakořeněny. Aby bylo kastovnictví zcela odstraněno, je třeba vymýtit z mysli hinduistů představu o tom, že tento systém je nedílnou součástí hinduismu. Toho lze ovšem docílit pouze prohloubením vzdělanosti všech vrstev obyvatelstva, jehož velká část je stále negramotná. Snaha o odstranění kastovního systému by musela být vedena celoplošně. Malé skupinky v tomto směru nemají naději na jakýkoliv úspěch. Pro lidi, kteří by byli ochotni se vzdát své kastovní příslušnosti, by tu musela být dostatečně široká společnost, která by jim umožnila se bez kasty oženit nebo vdát své děti a zajistila jim normální život bez opovržení. Pokud chce Indie dosáhnout opravdu spravedlivého uspořádání, musí jednoho dne kastovní systém zcela porazit.⁸

⁶ HEIL, Günter. *Indie: [země, lidé, bohové, chrámy, umění]*, s. 34.

⁷ SMÉKAL, Odolen. *Indické proměny*. Praha: Pressfoto, 1973, s. 112.

⁸ ZBAVITEL, Dušan. *Bozi, brahmáni, lidé: čtyři tisíciletí hinduismu*, s. 217.

2. Velkorodina

Uspořádání hinduistické rodiny se nám může zdát zpočátku nejasné a nesrozumitelné. Ve vyšších a středních vrstvách bengálské společnosti se dodnes zachoval starý systém velkorodiny.

„*Hlavou rodiny je nejstarší muž – hospodář.*“⁹ Ten má na starosti veškeré domácí záležitosti. Jakožto vážený a uctíváný muž musí po všech stránkách pečovat o celou rodinu. Často zajišťuje i blaho vzdálenějších příbuzných. Dalším důležitým členem je hospodářova žena, která zaujímá pozici paní domu. Ta má za úkol plnit řadu povinností jak k muži, tak i ke všem ostatním členům rodiny. Jejím úkolem je například zajištění dostatku šatstva a potravin pro celou rodinu. Případné nedostatky hlásí manželovi a synům, kteří pak vše potřebné zajišťují. Hospodářova žena má také vrchní dozor při přípravě pokrmů, se kterými jí případně pomáhají manželky jejích synů. Synové si matky velmi váží a i snachy ji jako moudrou ženu žádají o radu a souhlas v různých záležitostech.¹⁰

Jednoznačně nejhorší postavení v rodině zaujímá nejmladší snacha. Provdaná hinduistka má podle velkorodinného řádu povoleno stýkat se svobodně pouze s manželovými mladšími bratry.¹¹ V jejich přítomnosti a v přítomnosti tchyně se sice může těšit poměrné volnosti, avšak v přítomnosti muže, tchána a manželových starších bratrů se musí řídit přísnými pravidly. „*Hlavu si musí vždy pokrýt cípem sári – venkovské ženy si před muži zakrývají obličej.*“¹² Dále je třeba nepřípustné, aby s nimi jedla, nebo aby s nimi navazovala přátelské rozhovory. Teprve potom, co se mladá žena stane poprvé matkou, získá výrazně lepší postavení.¹³

Po smrti matky přebírá její funkce nejstarší snacha. Zajímavostí je, že i když zde žije pohromadě vlastně několik společných domácností, uvnitř rodiny vládne soulad, což pro nás Evropany zní poněkud neuvěřitelně.¹⁴

V současnosti se sice hinduistická velkorodina rychle rozpadá, ovšem i dnes můžeme najít domy, kde žije až sto příbuzných pohromadě. Příčinou rozpadu velkorodin jsou hlavně změny ve společnosti. Zvláště mladé ženy, které jsou vzdělané a výdělečně činné by se těžko

⁹ GANGULI, Milada. *Obrázky z Bengálska*. Praha: Orbis, 1962, s. 113.

¹⁰ Tamtéž, s. 113-115.

¹¹ PREINHAELTEROVÁ, Hana. *Hinduista od zrození do zrození*. Praha: Vyšehrad, 1997, ISBN 80-702-1211-X, s. 92.

¹² GANGULI, Milada. *Obrázky z Bengálska*, s. 115.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Tamtéž, s. 113-114.

přizpůsobovaly zastaralým požadavkům, které by na ně kladla mužova rodina. Proto některé mladé páry volí samostatný způsob žití. To má samozřejmě i své nevýhody. Například ženě v samostatné domácnosti v případě onemocnění nemá kdo pomoci, a proto některé rodiny žijí sice pod jednou střechou, ale v oddělených domácnostech. Tento způsob umožňuje denní styk a vzájemnou pomoc.¹⁵

Důležitým faktem v současnosti je to, že odměřené a drsné vztahy k rodičům a ostatním příbuzným již nejsou takové jako dříve. Často můžeme spatřit starší i mladší členy rodiny pohromadě v přátelské pohodě v restauraci či čajovně. Mezi vzdělanými lidmi se setkáváme i s tím, že žena oslovuje muže křestním jménem, což by dříve bylo považováno za nežádoucí přestupek.¹⁶

¹⁵ GANGULI, Milada. *Obrázky z Bengálska*, s. 113-114.

¹⁶ Tamtéž, s. 114.

3. Narození a dospívání hinduisty

Pro hinduisty je narození potomka vždy radostnou událostí.¹⁷ Tuto slavnostní chvíli provází mnoho zvyklostí, které se však značně liší dle jednotlivých regionů. Jako příklad můžeme uvést obřad samskkára, což je „vytvoření moudrosti“, kdy se otec bezprostředně po porodu, před ostříhnutím pupeční šňůry, dotkne rtů novorozence zlatou lžící či prstem namočeným v medu, tvarohu a přepuštěném másle. Dítěti zašeptá třikrát jméno bohyně posvátné řeči Váč. Po přestříhnutí pupeční šňůry se dítěti dává tajné jméno, které zná pouze jeho matka a otec. Toto jméno se pak nesmí používat až do jeho puberty.¹⁸

Narození malého hinduisty se vítá „ulululu“, což je jakýsi zpěv žen ve velmi vysokém tónu. Poté se po dobu třech dnů hraje na bubny a píšťaly. Pokud je matka schopna po porodu vůbec něco vnímat, ocitá se na vrcholu svého životního štěstí. Je nutno říci, že narození syna onu radost násobí. Matku zavalí pocit blaženosti, cítí se stejně hrdá, jako všechny hinduistické bohyně, o kterých se žena v dětství učila.¹⁹ Narození syna je přáním každé hinduistky. Za prvé si splní svojí povinnost a za druhé proto, že porozením pokračovatele rodu se výrazně zlepší její postavení v rodině.²⁰ Podle některých zvyků si matka po porodu syna na konci prvního nečistého období potřel tělo olejem s mnoha posvátnými přísadami, vykoupe se a rodinný holič jí pak ostříhá nehty. Poté se žena obleče do nového sáří. U narození dcery by „ulululu“ zaznělo jen velmi krátce nebo vůbec a matka by si tak byla vědoma, že zatím nesplnila svoje životní poslání, které spočívá právě v porodu syna.²¹ U narození dcery bylo v minulosti běžné, že žena dcerku směla odložit nebo dokonce zabít. V Bengálsku ji mohla topit, v západní Indii škrtit a v Rádžpútáně vyhladovět nebo otrávit jedem, kterým si matka potřela bradavky. Zabíjení dívek však bylo v roce 1802 zakázáno.²²

Pro hinduisty je nezbytnou součástí života horoskop. Aby mohl být narozenému dítěti sestaven, je velmi důležité zaznamenat hodiny, někdy i minuty příchodu na svět. Horoskop, který je sestaven bráhmanským specialistou - astrologem, bude člověku po celý

¹⁷ PREINHAELTEROVÁ, Hana. *Hinduista od zrození do zrození*, s. 20.

¹⁸ HALÍK, Tomáš. *Prolínání světů: ze života světových náboženství*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006, ISBN 80-710-6834-9, s. 52.

¹⁹ PREINHAELTEROVÁ, Hana. *Hinduista od zrození do zrození*, s. 13-17.

²⁰ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20. století v díle hindských spisovatelek*. Praha: Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2011, ISBN 978-808-5425-659, s. 93.

²¹ PREINHAELTEROVÁ, Hana. *Hinduista od zrození do zrození*, s. 13-19.

²² SMÉKAL, Odolen. *Indické proměny*, s. 207.

život určovat šťastné a nešťastné dny a roky a šťastná a nešťastná období.²³ Horoskop je namalován červeným inkoustem na arch nažloutlého papíru převázaný červenou šňůrkou. Je úkolem matky, aby ho střežila jako oko v hlavě.²⁴

Hinduistu vlastně od narození provázejí různé obřady a oslavy. Jedna taková zvláštní oslava se koná zhruba čtvrtý měsíc po narození a je spojena se dnem, kdy dítě poprvé smí opustit dům a spatřit slunce. O další dva měsíce později dostává poprvé tuhou stravu a za další měsíc se provádí slavnostní propíchnutí ušního lalůčku a zavěšení kroužku. U chlapců se propichuje pravé ucho, dívkám zase levé.²⁵

Kolem třetího roku věku dítěte se koná slavnostní „oholení hlavičky“, kdy se s ním rodiče vypraví do chrámu, a vlásky se obětují božstvu. Zhruba od pátého roku věku se začíná formovat nové období a nastává určitý zlom ve vývoji osobnosti dítěte. Dalo by se říci, že v tomto věku končí dětem období bezstarostnosti. Chlapec je uveden do společnosti mužů a malé dívce se začne zdůrazňovat, že z ní musí vyrůst žena, nevěsta a v neposlední řadě i spořádaná snacha.²⁶ Pro indickou dívku je totiž středobodem světa její rodina a domov, proto je již od útlého věku vychovávána především pro rodinný život.²⁷

²³ HALÍK, Tomáš. *Prolínání světů: ze života světových náboženství*, s. 52.

²⁴ PREINHAELTEROVÁ, Hana. *Hinduista od zrození do zrození*, s. 6-10.

²⁵ HALÍK, Tomáš. *Prolínání světů: ze života světových náboženství*, s. 52.

²⁶ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20. století v díle hindských spisovatelek*, s. 126.

²⁷ GANGULI, Milada. *Obrázky z Bengálska*, s. 104.

4. Vzdělání a pracovní uplatnění

Dříve bylo vzdělání výsadou brahmánů, kteří byli považováni za špičku společnosti. Vzděláním se v klasických dobách mínilo hlavně studium náboženské literatury. O čtení a psaní tu nešlo, jelikož vědění se předávalo ústně.²⁸

V dnešní době existují ve městech jak jesle, tak mateřské školy, které se liší svou úrovní. Vzdělání rodiče se snaží své dítě umístit do školky na vysoké úrovni. Na takoveto školky s dobrou pověstí se ve dnech zápisu mohou stát i několikahodinové fronty. Výběr dobré školky je pak důležitý pro přijetí na prestižní školu, která bude s dítětem kráčet až do dospělosti, kdy se bude rozhodovat o dalším studiu.²⁹

Pro děti z chudých rodin je studium náročnější a ve škole se musejí více činit. To je dáno především tím, že mnohé věci, o kterých se ve škole běžně učí, v životě vůbec nepoznaly. Rodiče jim nemohou s učením pomoci nebo jim platit doučování. Pro chudé rodiny je velkým výdajem už jen školní vybava, jako jsou sešity, učebnice či školní uniforma. Nicméně ani děti z rodin bohatých a vzdělaných nemají dětství jednoduché. V době, kdy dítě ještě není schopné počítat do deseti, mu již rodiče začnou plánovat kariéru, na dítě jsou kladeny vysoké nároky, což samozřejmě způsobuje to, že je pod velkým tlakem.³⁰

Kromě vzdělání obecného se dětem dostává také náboženského vzdělání. To je v hinduistické rodině práce matek. Ty mají za úkol svým potomkům vyprávět všemožné mytologické příběhy, které pocházejí především z národních eposů Mahábháraty a Rámájany a z takzvaných purán, což je vlastně taková encyklopedie hinduismu. Pro výchovu svých dcer používají například bengálské matky krátké příběhy z mytologie s veršovanými pointami, které se dítě učí z paměti. I když dívky absolvují školní výuku, což ovšem není pravidlem, jinou náboženskou výchovu nedostávají, jelikož ve školách se náboženství jako předmět nevyučuje. Indie je dle ústavy republikou bez státního náboženství a nepovoluje preferování hinduismu před ostatními vyznáními. U chlapců zaplňuje tuto mezeru vedle rodičů rodinný bráhmanský obětník, kterého má každá domácnost. Šíře výuky ovšem záleží na materiálních podmínkách dané rodiny. V dnešní době jsou již po celé Indii rozšířené školy, které nazýváme *Ramakrishna Mission*, školy následníků Rámakrišny, duchovního učitele pocházejícího z 19. století. Tyto školy poskytují kromě obyčejného vzdělání i náboženskou výuku.³¹

²⁸ PREINHAELTEROVÁ, Hana. *Hinduista od zrození do zrození*, s. 32.

²⁹ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20. století v díle hindských spisovatelů*, s. 126-128.

³⁰ Tamtéž.

³¹ HALÍK, Tomáš. *Prolínání světů: ze života světových náboženství*, s. 64.

Pracovní uplatnění samozřejmě se vzděláním velmi úzce souvisí. Podíl žen na pracovní síle neustále vzrůstá. Například v roce 1981 tvořily ženy pouze 20 procent pracovní síly. Za deset let se tento počet zvedl o tři procenta a v roce 2001 už se vyšplhal přibližně na čtvrtinu. Statistika z roku 2009 uvádí, že ve městech pracuje 16 procent žen, ovšem jen čtvrtina z nich disponuje svými výdělky. Ostatní tři čtvrtiny zřejmě tvoří ženy, které pracují v rodinných podnicích. V Indii není nic výjimečného na tom, že ženin výdělek připadne jejímu manželovi. Tak ostatně mluví tradice.³²

Technika jde kupředu a mnoho žen již nemusí doma mlít mouku a vařit na primitivních plotnách. Pokrok jim umožňuje lépe skloubit zaměstnání s péčí o domácnost a o celou rodinu. Samozřejmě tato modernizace není dostupná všem ženám.³³

Není zcela jednoduché zjistit přesný počet pracujících žen. Je to z toho důvodu, že statistické údaje se často zakládají na sdělení samotných žen nebo jejich rodiny. Mnoho z nich pracuje například na polích, a přesto rodina uvádí, že žena nepracuje. Ten samý případ jsou ženy, které například prodávají rodinné výrobky. Pokud žena pracuje pro rodinu, její práce se vlastně nepočítá.³⁴

Problémem, se kterým se hlavně ženy ve městech často potýkají, je sexuálním obtěžováním. Zejména pokud musejí do práce pravidelně dojíždět a domů se vracet v pozdních večerních hodinách. Pokud je žena oblečena moderně a není zahalena jako typická hinduistka, stává se pro muže častým terčem.³⁵

Dodnes vzpomínám na případ, který se sice nestal při cestě do práce, ale proběhl asi před třemi lety snad všemi médii. Mladá dívka byla v autobuse znásilněna několika muži. Mezi obviněnými byl dokonce i samotný řidič, který se k činu přidal, místo aby dívce pomohl. Ta bohužel svým zraněním po několika dnech podlehla. I když pachatelé byli dopadeni a potrestáni, myslím si, že se tak stalo právě díky vysoké pozornosti médií. Otázkou ovšem je, kolik žen své znásilnění nenahlásí, a pokud ano, kolik mužů je spravedlivě potrestáno. Můžeme jen doufat, že časem se i v tomto směru situace zlepší.

³² MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20. století v díle hindských spisovatelek*, s. 136.

³³ Tamtéž.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Tamtéž.

5. Sňatek

Sňatek je v hinduistické společnosti jak společenskou, tak i náboženskou nutností. Obecně platí, že nejdříve má být provdána nejstarší dcera a oženěn nejstarší syn.

Provdání potomků lze považovat za jednu ze základních povinností rodičů. Málokterá dívka netouží po vdavkách, a pokud se provdat nechce, nebývá jí to moc platné. Jestliže se rodičům nepodaří dceru provdat, znamená to pro rodinu určitou poskvrnu. Podobné je to pokud se nepodaří oženit syna, ten se pak stává černou ovčí rodiny.³⁶ Sňatek je ovšem považován za rodičovskou a především pak otcovskou povinnost, jelikož je na otci, aby provdal dceru nebo oženil syna.³⁷

Na rozdíl od Evropských zemí si hinduista nevybere svého partnera sám, což se nám Evropanům často zdá nepochopitelné. Ještě zvláštnější nám může připadat, že mladí lidé proti výběru partnera rodinou a bližším příbuzenstvem většinou vůbec neprotestují. Ovšem na druhou stranu stejně tak se může zdát Indovi poněkud zvláštní, že nám Evropanům do výběru partnera rodina nezasahuje.³⁸ Samotná svatba je pak souborem složitých zvyklostí a obřadů.³⁹

Bývá uváděno, že v Indii je z vlastní vůle obou partnerů uzavíráno pouhých pět procent sňatků. K nim patří sňatky nábožensky smíšené. „*Zejména pro ně je tu sekulární Zvláštní zákon o manželství z roku 1954.*“⁴⁰ Sekulární sňatek byl možný již v koloniální Indii, ovšem oba snoubenci museli prohlásit, že nejsou vyznavači žádného náboženství, které v Indii existovalo. Toto ale bylo společensky naprosto nepřijatelné. Situace se změnila v roce 1954, kdy vyšel nový zákon, podle kterého se již nikdo nemusí svého náboženství zříci, což lze považovat za velký pokrok.⁴¹

5. 1 Sňatek podle Maunova zákoníku

Moderní zákonodárství zaručuje sice plnoletým občanům naprostou osobní svobodu, ovšem v povědomí lidí stále žijí staré zásady Maunova zákoníku, který je kodexem chování. Své podoby nabyl mezi rokem 200 př. n. l. a 200 n. l. V tomto zákoníku je zachycena situace

³⁶ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20. století v díle hindských spisovatelek*, s. 47.

³⁷ PREINHAELTEROVÁ, Hana. *Hinduista od zrození do zrození*, s. 42.

³⁸ OBUCHOVÁ, Ľubica (red.). *Zásnuby, sňatky, rozvody: Soubor studií pracovní skupiny „Náboženské směry v Asii“*. Praha: Česká orientalistická společnost, 2003, ISBN 80-902510-6-4, s. 10.

³⁹ HALÍK, Tomáš. *Prolínání světů: ze života světových náboženství*, s. 66.

⁴⁰ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20. století v díle hindských spisovatelek*, s. 47.

⁴¹ Tamtéž, s. 47-48.

po příchodu Árijů ze severozápadu do Indie. V jejich zájmu bylo plodit co nejvíce potomků, a to z toho důvodu, aby původní obyvatelstvo nemělo převahu. Důležité bylo hlavně provdat dceru, a to dříve, než by se mohla zaplést s nějakým neárijou. Mladý muž se měl ženit, když dosáhl požadovaného vzdělání, to znamenalo, že nastudoval alespoň jednu vědu. Oženit se měl s dívkou stejné varny. „*Stabilita a neporušenost stavovského a pozdějšího kastovního systému závisela na zachování endogamie – principu uzavírání sňatků uvnitř určité skupiny.*“⁴² Nevěsta musela splňovat jisté požadavky a vlastnosti. Dívka především nesměla být příbuzná s ženichovou matkou po několik generací a neměla by pocházet ze stejné *gótry* jako jeho otec. Muž by se také měl vyvarovat dívky, jejíž rodina nezachovává posvátné obřady, nestuduje vědy, neměl by si vybírat nevěstu v rodině, kde se objevují různé nemoci. Dále by budoucí nevěsta neměla být příliš hovorná, neměla by mít příliš mnoho ochlupení a neměla by mít zarudlé oči. Manu pak také přísně varuje před nevěstou, která je pojmenována podle některé hvězdy, stromu, ptáka a mnoha dalšího. Nevěsta by naopak měla mít jméno příjemné, chůzi labutě, jemné vlasy, pěkné zuby a podobně.⁴³

Občas se stávalo, že kvůli přísným podmínkám nastal nedostatek vhodných nevěst stejné varny. Maunovy zákonodárci tuto situaci vyřešili novou interpretací pravidel endogamie – hypergamií, což znamenalo, že muž z vyššího stavu si mohl vzít dívku ze stavu nižšího. Dívka pak získala tímto spojením ctnosti, kterými oplýval její manžel. Všechny tyto zásady v lidech stále přežívají a Maunův zákoník dodnes ovlivňuje právě problematiku sňatků.⁴⁴

5. 2 Tradice a realita

Maunův zákoník byl základem hinduistického osobního práva v koloniální době. V roce 1955 byl hinduistický osobní zákoník zásluhou Džaváharlála Néhrua reformován.⁴⁵ Bylo zakázáno mnohoženství, se kterým se v dnešní době v hinduismu již nesetkáme.⁴⁶ Minimální věk nevěsty byl stanoven na 15 let a věk ženicha na 18. Věk byl postupně navýšen

⁴² MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20. století v díle hindských spisovatelek*, s. 48.

⁴³ OBUCHOVÁ, Ľubica (red.). *Zásnuby, sňatky, rozvody: Soubor studií pracovní skupiny „Náboženské směry v Asii“*, s. 12.

⁴⁴ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20. století v díle hindských spisovatelek*, s. 47-48.

⁴⁵ OBUCHOVÁ, Ľubica (red.). *Zásnuby, sňatky, rozvody: Soubor studií pracovní skupiny „Náboženské směry v Asii“*, s. 13.

⁴⁶ PREINHAELTEROVÁ, Hana. *Hinduista od zrození do zrození*, s. 97.

pro nevěstu na 18 a ženicha na 21 let, ovšem na venkově se to většinou nedodrží. ⁴⁷ V dřívějších dobách se uzavíraly i dětské sňatky, kdy byla dívka provdána ve velmi útlém věku. ⁴⁸ Vznik dětských sňatků je podle jedné hypotézy výmyslem lidí z nejnižších kast, kteří za dívku buď inkasovali peníze, tudíž zde roli sehrála chamtivost, nebo chtěli dceru co nejdříve provdat, aby ji ochránili před zapletením se s příslušníkem vyšší kasty, který by si ji nakonec stejně nevzal. Podle druhé hypotézy se dětské sňatky ujaly jako bráhmanská reakce na tantrismus vznikající kolem roku 400 po Kr., který hlásal, že sexuální rituály vedou ke spasení. Ať už je důvod jakýkoliv, situace malé dívky nebyla nikterak jednoduchá. ⁴⁹ Naštěstí se dnes již dětské sňatky nepovolují. ⁵⁰

Mnohoženství i dětské sňatky jsou sice zakázány, ovšem stále zde existuje tradice smluvených sňatků, která je praktikována velmi různě. Od sňatků dvou lidí, kteří se nikdy neviděli, až po takzvanou „domluvenou lásku“, kdy rodiče dvojici před sňatkem seznámí. Pár se pak může postupně poznat a vyslovit konečné rozhodnutí. Čím déle takové seznámení trvá, tím více je pak požadováno, aby vedlo ke svatbě. Je-li dívka odmítnuta chlapcem, znamená to pro její rodinu velkou pohanu. Největším pokořením pro dívčinu rodinu je pak stav, který se nazývá „návrat svatebního průvodu“. To znamená, že sňatek zkrachuje ve finálním stádiu. V takovém případě si často rodina chlapce začne zvyšovat nároky na věno. Nyní se objevuje též varianta, kdy sňatek odmítne dívka. ⁵¹

Můžeme se možná divit, že ani v dnešní době domluvené sňatky zcela nevymizely. Čím je to způsobeno? Aby nezašla modernizace v této oblasti příliš daleko, jsou hojně vydávané a kupované brožurky, jejichž autoři se snaží co nejsilněji upevnit tradice. Tyto brožury varují před dívčíným samovolným výběrem partnera. Podle nich dívky, které tak učinily, došly k trápení a nenašly v životě štěstí. Podle těchto brožur by měl výběr dívčina nastávajícího partnera zůstat i v současné době na otci, jelikož otec smýšlí s dcerou nejlépe, a proto pro ni má zprostředkovat vztah a najít nejvhodnějšího ženicha. Tato zodpovědnost by měla podle tradice spočinout na otci, nikoliv na dceři. ⁵²

⁴⁷ OBUCHOVÁ, Lúbia (red.). *Zásnuby, sňatky, rozvody: Soubor studií pracovní skupiny „Náboženské směry v Asii“*, s. 13.

⁴⁸ SMÉKAL, Odolen. *Indické proměny*, s. 211.

⁴⁹ MARKOVÁ, Dagmar. *Hrdinky Kámasútry: historie indické ženy*. Praha: Dar Ibn Rushd, 1998, ISBN 80-861-4907-2, s. 61.

⁵⁰ SMÉKAL, Odolen. *Indické proměny*, s. 211.

⁵¹ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20. století v díle hindských spisovatelek*, s. 44.

⁵² Tamtéž.

„Počátkem 3. tisíciletí se při průzkumech přes 80% mladých lidí i ve velkoměstech vyslovalo pro domluvené sňatky.“⁵³ Důvodem tohoto vysokého procenta je hlavně neochota nést zodpovědnost za další průběh svého života a velká citová potřeba získat souhlas rodiny. Tato touha je tak silná, že přehluší i jakékoliv citové vzplanutí. Celkově je nutno podotknout, že hinduistický sňatek není věc dvou lidí, ale dvou rodin. Těžko by se pak setrvalo v manželství, s kterým ani jedna z rodin nesouhlasí.⁵⁴

Dalším často používaným argumentem pro domluvené sňatky je toto: „*Romantická láska se snaží prodloužit přítomnost, zatímco domluvený sňatek míří k zajištění budoucnosti.*“⁵⁵ Rodiče dcery jsou přesvědčeni, že ji musí provdat pro její vlastní dobro. Tím dceru svěřují pod ochranu manžela. Pokud rodiče nezvládnou dceru udat, považují to za své selhání a za zanedbání povinnosti vůči ní.⁵⁶

5. 3 Sňatková inzerce

Hledání vhodného partnera je poměrně zajímavé. I když se to může zdát neobvyklé a pro nás Evropany poněkud zvláštní, v Indii se často využívá sňatková inzerce. Tímto způsobem hledají partnera především vzdělaní lidé pocházející z měst. Nejedná se o seznamku, jak se někteří mohou mylně domnívat. Opravdu jde o nabídku a o hledání ženichů a nevěst. Inzeráty zadávají rodiče. Ve výjimečných případech se stane, že někdo inzeruje sám za sebe. Nebývá to ovšem běžné a v takovém případě je to v inzerátu uvedeno. Potenciální nevěsta nebo ženich bývají označeni jako chlapec a dívka, i když už dávno z dětského věku vyrostli.⁵⁷

„*Samozřejmostí je, že příloha je členěna podle kast, podle mateřských jazyků, národností, ale též podle povolání, dále mají své rubriky křesťané, sikhové a muslimové a tzv. kosmopolitní.*“⁵⁸ Mezi poslední skupinou se najdou potomci, kteří pocházejí ze smíšených rodin, Indové, kteří žijí v zahraničí, nebo ti, kterým nezáleží na kastě. Další rubrika, která se postupně rozrůstá, patří rozvedeným nebo ovdovělým. Kastovní část má rubrik nejvíce.

⁵³ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20. století v díle hindských spisovatelek*, s. 50.

⁵⁴ Tamtéž, s. 50-51.

⁵⁵ Tamtéž, s. 52.

⁵⁶ Tamtéž, s. 52-53.

⁵⁷ Tamtéž, s. 54-55.

⁵⁸ Tamtéž, s. 50.

V samotných inzerátech najdeme informace, jako jsou věk budoucího ženicha či nevěsty, dále pak výška, někdy i váha, vzdělání, obvykle i povolání, někdy dokonce bývá uvedena výše příjmu a požadavky na hledaný protějšek. O dívce pak bývá často zmíněno, že je vychována v náboženských hodnotách a je „domácká“. Poptávka vzrůstá po dívkách vzdělaných a zběhlých v domácích pracích. Výjimkou nejsou inzeráty, které odmítají sdělit dívčino povolání, ovšem kladou velký důraz na domáckost. Řeč o zálibách tu nebývá, jelikož indické sňatkové inzeráty jsou věčné. Můžeme z nich vyčíst to, že je sňatek uzavírán k pokračování rodu, nikoliv k zábavě.⁵⁹

Obecně je nutno dodat, že při uzavírání hinduistických sňatků hraje velkou roli věno, o tom však v inzerátu zmínka nebývá, jelikož od roku 1961 je vymáhání věna zakázáno. Samozřejmě životní praxe je jiná. Pokud otec ženicha o věno nestojí, často to v inzerátu zmíní. Naopak rodiče, kteří nemohou z finančních důvodů věno vyplatit, do inzerátu napíší zakódovaný požadavek, jako například: „Hledači věna, promiňte“. Dalším používaným zakódovaným požadavkem bývá též „prostá svatba“ nebo „slušná svatba“. Prostá svatba se koná v rámci příbuzenstva, které je ovšem rozvětvené, takže z našeho pohledu nelze říci, že by svatba byla opravdu prostá. Slušná svatba pak znamená svatbu klasicky indickou se stovkami hostů.⁶⁰

5. 4 Svatba

Po důkladném výběru ženicha a nevěsty následuje svatba. Podle hinduistické tradice ovšem není každý měsíc pro konání svatby příznivý. Má-li mít sňatek naději na úspěch, musí se konat ve vhodnou dobu.⁶¹ „*Oblíbené období svateb je květen a listopad.*“⁶²

Stejně, jako je tomu u narození, je i při svatbě za velmi důležité považováno slovo astrologa. Astrolog určuje „šťastný okamžik“, v němž si nevěsta a ženich poprvé pohlédnou do očí. Jednou z nejdůležitějších věcí hned po kastě je právě to, aby horoskop dvojce byl v naprostém souladu. V inzerci, o které jsem se zmiňovala v předešlé kapitole, je proto někdy dokonce uváděn čas narození, aby mohly rodiny s pomocí astrologa dát potenciální dvojici dohromady a určit, zda jsou vhodnými partnery, či nikoliv.⁶³

⁵⁹ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20. století v díle hindských spisovatelek*, s. 56.

⁶⁰ Tamtéž, s. 57.

⁶¹ ZBAVITEL, Dušan. *Jedno horké indické léto*. Praha: Panorama, 1981, s. 55.

⁶² MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20. století v díle hindských spisovatelek*, s. 59.

⁶³ Tamtéž, s. 58-59.

Před samotným sňatkem se uzavírá svatební smlouva, která nemusí být stvrzována písmem, nýbrž svědectvím bohů. Mimo smlouvy se před svatbou konají ještě předsvatební obřady. Ty trvají zpravidla několik dní. Nejdůležitějším a dodnes zachovávaným obřadem je „kurkumová koupel“. Její první část se koná v ženichově domě. Ženich se podrobí obřadní koupeli. Matka a starší vdané příbuzné mu potřou tělo olejem s kurkumovým práškem a na čelo mu nakreslí znamení bílou santálovou pastou. Tyto přísady jsou pak poslány do domu nevěsty, aby mohla provést stejný obřad.⁶⁴

Hlavní část oddávání se odehrává v domě nevěsty. Ve svatební den se musí nevěsta, její otec a matka i oddávající kněz postit. Půst zachovává též ženich, jeho matka nikoliv. Ženichova matka přebírá důležitou roli v druhé části svatby, když novomanželé dorazí do budoucího domova, pod matčinu vládu a péči.⁶⁵

Na svatebních obřadech lze rozlišit tradice, které mají kořeny v době árijské, často ve védské kultuře, a které vznikly později pod vlivem domorodých kultů, zvyků ostatních náboženských komunit a tradic rodiny. K prvním zmiňovaným patří obřady, které jsou prováděny knězem. Za úsvitu svatebního dne se koná oběť předkům, která probíhá jak v domě ženicha, tak v domě nevěsty. Poté přijdou na řadu místní a rodinné tradice, ke kterým patří například průvod ženichovy družiny na slonech, koních, autech nebo rikšách do nevěstina domu.⁶⁶ Zajímavostí je, že pokud se někdy v dřívějších dobách přihodilo, že by ženich zemřel dříve, než stačil do nevěstina domu dorazit, považovala se již nevěsta za vdovu a bylo velmi obtížné ji znovu provdat.⁶⁷

Poté je konečně do svatební místnosti přivedena nevěsta, která je oděna do červeného či růžového sárí s červeným závojem, který splývá od šólové korunky přes obličej. Nevěsta je na obličejí okrášlena santálovými ornamenty a ozdobena mohutnými šperky. Budoucí manželka uctívá svého nastávajícího muže tím, že ho sedmkrát obejde z pravé strany, tak jak se obcházejí posvátná místa a svatyně. V některých rodinách mužští příbuzní nosí sedící nevěstu kolem ženicha, což lze považovat s největší pravděpodobností za zvyk z dob dětských sňatků. Následuje odhalení nevěstina obličeje, který byl dosud skryt závojem, a dochází k „šťastnému pohledu“, kdy nevěsta pohlédne ženichovi do očí. V dnešní době se většina

⁶⁴ KNÍŽKOVÁ, Hana. *Indie: Bohové a lidé*. Brno: SVAN: Moravské zemské muzeum, 1997, ISBN 80-85956-12-8, s. 45-46.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ PREINHAELTEROVÁ, Hana. *Hinduista od zrození do zrození*, s. 77.

snoubenců seznamuje již před svatbou, ale dříve byl „šťastný pohled“ opravdu první vzájemné spatření.⁶⁸

Konečně nastupuje na scénu kněz, který podle starých písem řídí svatební ceremoniál. Před rozžehnutým ohněm předává otec nevěstu do manželovy péče. Ženichovi a nevěstě jsou pak svázány ruce žlutou šňůrkou a uzlem se spojí i cípy jejich šatů. Tento cíp musí zůstat svázaný až do konce obřadů. Při následujících obřadech manželský pár a otec znovu po knězi opakují sanskrtské mantry a házejí do ohně různé obětiny. Obřad je uzavřen „sedmi kroky“ novomanželů okolo ohně, přičemž manžel pronáší sanskrtské verše o věrnosti, hojnosti a početí synů a řídí jemnými postrky manželčiny kroky. Následují převážně rodinné obřady trvající několik dní. Ty se liší podle jednotlivých krajů.⁶⁹

„Svatební noc v našem slova smyslu zdaleka není ta první z mnoha nocí, jež uplynou během obřadů v obou domech.“⁷⁰ Nerušené chvíle spolu manželé mohou trávit poprvé až v tchánově domě, kde na ně čeká lože ověšeno květy. Též pár je ověšen věnci z květů a nevěsta má z květů vytvořené i „šperky“. Toto je závěr jejich nejdůležitějšího životního období. Dále budou plnit své poslání organizátorů při životních obřadech svých dětí.⁷¹

Je nutné zdůraznit, že při svatbě náleží hinduistickým ženám úloha nejen pracovní a poradní, ale také obřadní. Jejich úloha se považuje za velmi důležitou, dokonce důležitější, než úloha samotného kněze. Jejich obřady totiž mají magickou moc a brání zlým silám, aby sňatek nebyl zmařen. Jedná se o prastaré rituály, které jsou starší než knězovy obřady.⁷²

⁶⁸ KNÍŽKOVÁ, Hana. *Indie: Bohové a lidé*, s. 46.

⁶⁹ Tamtéž, s. 46-48.

⁷⁰ Tamtéž, s. 48.

⁷¹ Tamtéž, s. 48-49.

⁷² PREINHAELTEROVÁ, Hana. *Hinduista od zrození do zrození*, s. 83.

6. Manželství

Hinduistická žena je celý život podřízená. Nejdříve svému otci a pak svému manželovi. Jestliže její pán zemře, je podřízena jeho synovi, jelikož žena nesmí být nikdy nezávislá. Každý muž předčí sebehodnotnější ženu jen tím, že je muž, tím spíše to platí pro manžela.⁷³

Pevnost a stálost indických manželství byla známou věcí. V poslední době však stálost klesá. Není nutno nikterak rozvádět, že žena má v manželství těžší situaci než muž. V ortodoxních hinduistických poučných brožurách je celkem jasně nastíněn život ženy, která by měla být ctnostná a manželovi oddaná. Především by mu měla sloužit tělem i duší a spojit svou mysl s tou jeho. Pokud by se manžel choval špatně, žena by mu měla domluvit, ovšem nikdy by ho neměla opustit, a to ani v případě, že ji bije. Bití by totiž měla chápat jako trest za svůj minulý život, bití je pro ni očištění.⁷⁴

Žena by měla manžela vnímat jako svého učitele a boha a být vždy veselá, i když jí manžel řekne drsné slovo nebo věnuje přísný pohled. Na druhou stranu úkolem manžela je dohlížet na to, aby žena neměla trápení, měla dostatek jídla a oděvu. Dále by měla mít dostatek prostoru a životních radostí, ovšem zároveň musí manžel dohlížet na to, aby mu byla věrně oddaná.⁷⁵

⁷³ BELLINGER, Gerhard J. *Sexualita v náboženstvích světa*. Praha: Academia, 1998, ISBN 80-200-0642-7, s. 163.

⁷⁴ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20. století v díle hindských spisovatelek*, s. 67-68.

⁷⁵ Tamtéž, s. 68.

7. Mateřství

Pro indickou ženu je mateřství naprosto nutné jak z hlediska společenského, tak z hlediska citového. Žena si mateřstvím, zejména pak vztahem ke svým synům, vynahrazuje citovou karenci, kterou často utrpěla na začátku pobytu v manželově rodině. K synům se matka upíná daleko více než k dcerám, a to z toho důvodu, že dcery jednou odejdou z domu. Povinností matky je připravit dceru na to, že bude jednou něčí snachou a spořádanou manželkou.⁷⁶

Indická matka oplývá velkou trpělivostí a slouží jako prostřednice mezi dětmi a přísným otcem až do dospělosti. Toto je alespoň obecné povědomí, ovšem v praxi to tak vždy fungovat nemusí. V obecném povědomí je též zakotveno, že dítě patří otci a i při rozvodových řízeních bývá často svěřeno do jeho péče, má-li o něj zájem.⁷⁷

„V pěstovaném kultu matky se prolíná árjovská patriarchální tradice s předárjovskou matriarchální.“⁷⁸ Matka je hodna největší úcty, ovšem jen pokud porodí syny. Synové pak podle Mauna matku ochraňují a ve stáří jsou matce i otci velkou oporou.

V nynější době se ale stále více matek musí vyrovnávat s faktem, že ztratí nejen dceru, ale i syna, který často hledá štěstí v cizině. Pokud má syn úspěch, bývá zvykem, že svou rodinu finančně podporuje, což ovšem matce stesk po milovaném synovi nijak nezmenšuje.⁷⁹

7.1 Těhotenství

Je považováno za společenskou i manželskou povinnost, aby se v manželství co nejdříve narodil potomek, jelikož povinností muže je udržovat rod a povinností ženy je rodit děti.⁸⁰

„Hinduista přichází na svět jako hinduista.“⁸¹ Na rozdíl od nás, kteří se rodíme jako nikam nepatřící, hinduista má svou náboženskou příslušnost danou tím, že se narodil hinduistické matce a hinduistickému otci. Jak jsem již zmiňovala, hinduisté se rodí do kast.

⁷⁶ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20. století v díle hindských spisovatelek*, s. 118.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Tamtéž, s. 118-119.

⁸⁰ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20. století v díle hindských spisovatelek*, s. 92.

⁸¹ PREINHAELTEROVÁ, Hana. *Hinduista od zrození do zrození*, s. 5.

V kastě, do které se narodí, prožijí celý život a vlastně až do smrti je limituje. Zasahuje totiž do všech oblastí života.⁸²

Ovšem není důležité jen to, komu se malý hinduista narodí, ale také to, kdy přijde na svět a kolikátým dítětem bude. Neméně důležité je také pohlaví. Nemusím znovu zdůrazňovat, že je samozřejmě lepší, pokud matka porodí syna.⁸³

Již před porodem je o budoucího hinduistu velmi dobře postaráno. Hinduistický kalendář je lunární, to znamená, že měsíce jsou kratší, a proto je matka těhotná deset měsíců. K těhotné ženě se všichni chovají s velikou úctou. Již v pátém měsíci se koná obřad tzv. *Pětí nektarů*, kdy jsou budoucí matce ostříhány nehty, její tělo je potřeno pastou z oleje, kurkumy a dalších rostlinných přísad. Žena se po následné koupeli oblékne do hedvábného sári a jsou recitovány magické verše *manter* ve starobylém jazyku. Ženě je předloženo pět nektarů: sladké dáhi, mléko, přepuštěné máslo, třtinový cukr a med. Po nektarech, kterým předcházela půst, dostane žena ryby a zeleninu. Z jednoho talíře s ní jí ještě chlapec a pět vdанých žen, jejichž první dítě žije. Tento obřad se u některých rodin koná až v sedmém měsíci a žena pak dostává nektarů sedm. Jedním z nejoblíbenějších obřadů je takzvaný *Sádh*. Při něm jsou uspokojovány těhotenské choutky a příbuzní a známí se snaží uspokojit veškeré touhy nastávající matky. Očekávanému hinduistovi jsou prováděny i další úsluhy, ovšem závěrečná fáze hinduistického těhotenství s sebou přináší i zákazy. Například od osmého měsíce by žena neměla cestovat.⁸⁴

7. 2 Potrat

Od roku 1972 je povoleno přerušování těhotenství. Samozřejmě v ortodoxních kruzích je potrat nepřijatelný a vzbuzuje značný odpor. Ortodoxní hinduista ženě hrozí, že v důsledku svého činu nebude moci mít v dalším životě děti. Rozeznáváme tři druhy potratů: odtok z lůna, čímž je nejspíše myšlena mini-interrupce, dále potrat a vraždu plodu. O potratu se hovoří tehdy, když se v lůně začne tvořit tělo. Třetí druh potratu, tedy vraždu plodu, nastává ve chvíli, kdy se dítěti začne vyvíjet hlava a tělo a hlavně, když začne být znatelné, zda se jedná o chlapce, nebo dívku. Pokud žena podstoupí kterýkoliv z potratů, ulpí na ní to největší zlo. Potrat nejčastěji podstupují ženy ze střední městské vrstvy. Aby nebyla porušena

⁸² PREINHAELTEROVÁ, Hana. *Hinduista od zrození do zrození*, s. 7-10.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Tamtéž.

idealizovaná představa o nenásilnosti hinduismu, interrupce se nazývají „vyčištěním“ – *safái*.⁸⁵

V sedmdesátých letech přicházely na přerušení těhotenství hlavně ženy, které již měly několik dětí. Většinou to byly ženy, které přesáhly věkovou hranici čtyřiceti let. V osmdesátých letech byla situace zcela odlišná. Interrupci podstupovaly ženy různého věku bez ohledu na to, o kolikáté těhotenství se jednalo. Šlo ve většině případů o ženy, které čekaly dívku. Ve městě Suratu v roce 1990 lékaři uvedli, že narození dcery odmítaly i rodiny, jejichž ekonomická situace byla tak dobrá, že si mohly dovolit žít více dětí. V několika oblastech bylo dokonce zakázáno určovat pohlaví dítěte. Všechny zákazy však zůstaly jen na papíře.⁸⁶

V roce 2006 uvedl britský lékařský časopis, že zhruba v uplynulých dvaceti letech bylo v Indii odstraněno okolo deseti milionů plodů ženského pohlaví. Průzkumy z různých částí Indie ukázaly, že ženy jsou často k potratu donuceny tlakem rodiny, ovšem mají i své vlastní důvody, proč neporodit dceru. Jedním z nich je to, že jejich vlastní život ztrácí v rodině na ceně, pokud místo syna porodí dceru.⁸⁷

7. 3 Porod

Konečně nastává ten slavný den. „*Hinduistické ortodoxní brožury uvádějí, jak by měla vypadat porodní místnost – počítá se s tím, že se bude rodit v domě.*“⁸⁸ Hygienické podmínky by měly být přiměřené v obydlích středních vrstev, ovšem v chudých chatrčích jsou podmínky nuzné. Kvůli psychice budoucí matky by se v její blízkosti měly zdržovat jen zkušené ženy, které by jí měly povzbudit, naopak k rodičce nejsou vpuštěny ty ženy, kterým je porod proti mysli, nebo dokonce rodičku nenávidí. Jejich přítomnost by mohla vyvolat hysterii rodičky a škodila by i rodičímu se dítěti.⁸⁹

Jelikož porod je v hinduismu považován za něco nečistého, některé rodiny staví porodní domek, kam je budoucí matka umístěna. Ten bývá v izolaci od ostatních stavení. Rodička má v domku jen základní věci a z hlediska zdravotního rizika je prostředí velmi nevhodné. Vše, vyjma kovového nádobí, které v tomto období matka užívala, se dávalo pryč z domu. Délka nečistého období se lišila podle zvyků, kraje, kasty a samozřejmě i doby. Za

⁸⁵ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20. století v díle hindských spisovatelek*, s. 99.

⁸⁶ PREINHAELTEROVÁ, Hana. *Hinduista od zrození do zrození*, s. 105-106.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20. století v díle hindských spisovatelek*, s. 112.

⁸⁹ Tamtéž.

nejvíce nečisté je nejběžněji považováno prvních pět dní, po kterých následovala fyzická a náboženská očista. Separace pak nebyla tolik přísná a trvala většinou další měsíc.⁹⁰

Jak jsem již uvedla, zvyklosti u narození dítěte se liší podle kraje a kasty. Hlavně v průběhu minulých let můžeme pozorovat značný pokrok. Stále více dětí pocházejících z měst se rodí v porodnicích, jejichž úroveň sice není v mnoha případech vysoká, nicméně školené asistentky a doktorky porodnice má. Jiná situace je ovšem na venkově, kde se ani v dnešní době mnohé nezměnilo.⁹¹

Na přelomu tisíciletí na uttarpradéšském venkově stále platí, že ačkoliv je porodní asistentka obvykle v dosahu, většina činností zůstává na porodní bábě, protože porodní asistentka odmítá provádět řadu tradičních úkonů. Je ochotna ženu odrodit, poporodní péči však odmítá. Je to hlavně z toho důvodu, že tyto úkony se příčí její profesionalitě.⁹²

Když začnou porodní bolesti, rodina vzkáže pro porodní bábu. „*Představy o rituální čistotě jsou však značně vzdáleny pojmům hygienické čistoty.*“⁹³ Pupeční šňůra bývá přeříznuta nožem, který v domácnosti slouží na krájení zeleniny. I když nelze říct, že porodní báby dělají vše špatně, a že by daleko více porodů dopadlo bez jejich pomoci fatálně, tak si my Evropanky těžko dovedeme průběh porodu takto představit. Mnohé porody dopadají špatně, a to hlavně z důvodů nedostačující hygieny. Podle výzkumu každoročně při porodu umírá přes 70 000 žen.⁹⁴

⁹⁰ PREINHAELTEROVÁ, Hana. *Hinduista od zrození do zrození*, s. 14-16.

⁹¹ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20. století v díle hindských spisovatelek*, s. 112-113.

⁹² Tamtéž, s. 112.

⁹³ Tamtéž, s. 113.

⁹⁴ Tamtéž, s. 113-114.

8. Rozvod

Je to právě polygamie a nemožnost rozvodu, která způsobovala v očích Evropana nezralost a zaostalost Indie.⁹⁵ Rozvod hinduistického manželství totiž původně nebyl povolen.⁹⁶ Prosazení práva na rozvod nebylo lehkou záležitostí. Reforma narážela na tvrdý odpor a dvakrát byla parlamentem odmítnuta. V roce 1955 byl rozvod konečně povolen. Do té doby ovšem žena patřila manželovi, který ji mohl opustit nebo propustit, každopádně se nic neměnilo na tom, že stále zůstávala jeho ženou. Muž se tak mohl kdykoliv rozmyslet a znovu svou propuštěnou ženu povolat k sobě.⁹⁷

Před uzákoněním rozvodu a zrušením polygamie, které se uskutečnilo v témže roce, byla žena značně znevýhodněna. Muž totiž po jejím „propuštění“ neměl k ženě žádné vyživovací povinnosti. Jednou z možností, kterou žena měla, bylo zasloužit si alespoň zbytky manželovy přízně nebo dělat služku jeho další manželce. Druhou volbou byla prostituce. Avšak obrat k lepšímu nastal již pár let před uzákoněním rozvodu. Pakliže k tomu měla žena důvod, bylo jí přiznáno právo na oddělené bydlení a na výživné.⁹⁸

Samotnému rozvodu předchází „právní odluka.“ Během této doby se odpůrce může prostřednictvím soudu dožadovat „obnovení manželských práv.“ V případě, že se toto odpůrci nepodaří, následuje rozvod. Důvody k rozvodu bývají různé.⁹⁹ Jak bylo zjištěno při průzkumu v sedmdesátých letech 20. století, 30% žen bylo ochotno akceptovat rozvod kvůli agresivnímu chování manžela či jeho špatnému charakteru. Jako další důvod byly často udávány neshody s tchánem manžela nebo jeho alkoholismus.¹⁰⁰ A nejzávažnějším důvodem bylo velmi špatné zacházení se ženou a opakované nevěry.¹⁰¹

Je zákonem dáno, že ekonomicky slabší partner, což bývá žena, má právo na výživné, a to až ve výši třetiny příjmů bývalého partnera. Vyplácení výživného může být sníženo nebo i zcela zrušeno, pokud rozvedená žena nežije „počestným životem.“¹⁰² Určení délky placení výživného závisí na délce trvání manželství. Pokud manželství trvalo déle než

⁹⁵ OBUCHOVÁ, Ľubica (red.). *Zásnuby, sňatky, rozvody: Soubor studií pracovní skupiny „Náboženské směry v Asii“*, s. 61.

⁹⁶ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20. století v díle hindských spisovatelek*, s. 150.

⁹⁷ OBUCHOVÁ, Ľubica (red.). *Zásnuby, sňatky, rozvody: Soubor studií pracovní skupiny „Náboženské směry v Asii“*, s. 60.

⁹⁸ Tamtéž, s. 61.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ MARKOVÁ, Dagmar. *Hrdinky Kámasútry: historie indické ženy*, s. 253.

¹⁰¹ OBUCHOVÁ, Ľubica (red.). *Zásnuby, sňatky, rozvody: Soubor studií pracovní skupiny „Náboženské směry v Asii“*, s. 61.

¹⁰² MARKOVÁ, Dagmar. *Hrdinky Kámasútry: historie indické ženy*, s. 258.

10 let, pak je povinností platit výživné až do smrti. Pokud soud určí, že příjemce výživného bude schopen v brzké době zlepšit svou ekonomickou situaci, je výše výživného časově omezena.¹⁰³ Je nutné podotknout, že ne vždy výše výživného odpovídá třetině skutečně dosahovaných příjmů bývalého partnera. Stává se poměrně často, že podnikatelé či obchodníci své výdělky neuvádějí pravdivě, a proto je pak výživné daleko nižší, než by mělo být.¹⁰⁴

V roce 1976 byla ustanovena novela zákona, která umožňuje rozvod po vzájemné dohodě. Od té doby rozvodovost stoupla. Důležité je, že rozvod v moderních kruzích již neznamená tak prokleté slovo a není považován za horší než smrt, nicméně stud a pocit méněcennosti žen přetrvává po rozvodu do dnes.¹⁰⁵

Další věc, která ženě v rozvodu brání, je strach ze svěření dětí do péče manžela. Toto bývá též důvodem, proč žena raději v manželství setrvává. V praxi bývá totiž otec považován za přirozeného opatrovníka dětí, hlavně chlapců, kteří jsou starší pěti let. Při prvním soudu bývá skutečně většinou rozhodnuto ve prospěch manžela a žena se tak musí opětovně obrátit na soud, aby získala děti do své péče. Na druhou stranu existují i ženy, které svěří děti do péče muže dobrovolně, a to z toho důvodu, že muž je schopen jejich děti lépe finančně zabezpečit.¹⁰⁶

¹⁰³ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20. století v díle hindských spisovatelek*, s. 151.

¹⁰⁴ OBUCHOVÁ, Ľubica (red.). *Zásnuby, sňatky, rozvody: Soubor studií pracovní skupiny „Náboženské směry v Asii“*, s. 61-62.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 62.

¹⁰⁶ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20. století v díle hindských spisovatelek*, s. 151.

9. Stáří

Většinou z nás nebývá stáří považováno za veselé období našeho života. To je však v hinduismu jiné. Stáří u hinduistů není třeba považovat za smutné. Na rozdíl od Evropanů se totiž staří lidé nenechávají napospas svému osudu, ale bývá o ně dobře postaráno. Hinduistická společnost nepovažuje nejstarší generaci za odpad, který je nutné někam uklidit. Naopak, starší lidé jsou nadřazeni mladším, a tak můžeme říci, že v hinduismu je stárnutí radost. To neplatí pouze o mužích, ale též o ženách.¹⁰⁷

V nejčastějších případech dožívá hinduista svůj život v blízkosti dospělých synů nebo alespoň jednoho z nich. Bývá to nutností, jelikož většina indické populace není kryta důchodovým zabezpečením. Osamělí Evropané navíc budí v hinduistech hrůzu a utvrzují je v přesvědčení, že v Evropském světě není vše zcela v pořádku. Hinduista není schopen pochopit, že my Evropané „nechceme“ své rodiče v našem domově, a i když se mu budeme snažit vysvětlit, že život o samotě je mnohdy přáním samotných starých rodičů, hinduista tomuto faktu nejspíš nebude schopen porozumět.¹⁰⁸ Samozřejmě my víme, že soužití nás a starší generace by ve většině případů nefungovalo. V tomto a mnohém jiném máme prostě odlišnou mentalitu. Jsme zvyklí se v určitém věku od rodičů oddělit a řídit si svůj život sami, bez jejich vlivu.

I když tím snacha není mnohdy nadšena, konkrétní péči o staré rodiče má ovšem na starost právě ona. Snacha, která je v hierarchii hned po tchyni, bere péči jako svoji povinnost. V současnosti se vyskytují i dvojice starých manželů, kteří bydlí sami, ovšem není to zcela běžný jev. Když pak jeden z rodičů zůstane sám, je téměř vždy pravidlem, že žije u syna. I proto je pro hinduisty tak důležité přivést na svět mužského potomka. Setrvávání starých rodičů v dceřině rodině je podle tradic nevhodné a navíc se dcera pravděpodobně bude již starat o rodiče svého manžela.¹⁰⁹

Dá se tedy říci, že stáří je jedním z těch nejkrásnějších období v hinduistově životě, kdy se těší zasloužené úctě. V posledních letech se sice začaly objevovat případy, kdy si staří lidé stěžují na nedostatečnou péči nebo špatné zacházení, to ale může být způsobeno pouze nedostatkem času, kterým v současnosti mladá generace trpí.¹¹⁰

¹⁰⁷ PREINHAELTEROVÁ, Hana. *Hinduista od zrození do zrození*, s. 107-108.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 110.

¹⁰⁹ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20. století v díle hindských spisovatelek*, s. 159.

¹¹⁰ MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20. století v díle hindských spisovatelek*, s. 160.

10. Smrt

Hinduisté věří v koloběh životů a v nová vtělení – v reinkarnaci. Hinduisté věří v existenci jednotné substance. Ta putuje z života do života, až se nakonec zcela rozplyne. Člověk totiž musí prožít následky svých činů, když ne v tomto životě, tak v životě příštím. Může se vtělit do zvířat či lidí, od obyvatel podsvětí až po bytosti nebeské. Každý je však z tohoto koloběhu nakonec vysvobozen. Smrt pro hinduisty bývá jakousi přestupní stanicí. Pokud je hinduista v životě nešťastný, sebevražda pro něj není tou správnou volbou.¹¹¹ „*Duše si totiž stejně odnese špatnou karmu, jež zavinila nespokojenost sebevraha s tímto životem, zase do příštího zrození.*“¹¹²

Je třeba říci, že staří lidé se na smrt důkladně chystají. Příprava je důležitá, protože je to způsob, jak si zajistit příští lepší narození. Podle tradice by měli hinduisté prožít stáří jako tzv. *sannjásinové*, to znamená jako lidé, kteří se nezajímají o starosti tohoto světa, vzdávají se majetku a plně se soustředí na svůj duchovní život. Hlavně v dřívějších dobách odcházeli staří lidé zemřít na poutní místo na břehu řeky Gangy, nejčastěji do Váránasí.¹¹³ Řeka Ganga je vnímána jako živoucí spojení světa lidí a bohů. V minulém století bylo běžné, že se umírající člověk na břeh řeky odnesl a v posledních okamžicích svého života byl vnořen po pás do vody. Pokud byla řeka moc daleko, byl umírající alespoň vnesen z domu na čerstvý vzduch pod posvátnou bazalku tulsí.¹¹⁴ Hinduista v posledních chvílích není sám. Je vždy obklopen svou rodinou, která pronáší modlitby. Tělo mrtvého je pak zabaleno do bílého pruhu látky a položeno na bambusové máry.¹¹⁵ Mužský potomek má následně za úkol se těla dotýkat a chránit ho tak před zlými duchy.¹¹⁶

„*Kremace v elektrických pecích není v souladu s hinduistickými zvyklostmi a podporuje ji jen málokdo.*“¹¹⁷ Mrtví se většinou spalují pod širým nebem. Před samotným spálením je tělo polito vodou z Gangy, což symbolizuje poslední očištnou koupel.¹¹⁸ Tělo se pokládá hlavou k severu, což je směr k říši boha smrti Jamy.¹¹⁹ Nejstarší syn se dotkne svazkem hořících proutků třikrát rtů zemřelého, čímž ho očistí na konci jeho pozemské

¹¹¹ HALÍK, Tomáš. *Prolínání světů: ze života světových náboženství*, s. 100.

¹¹² Tamtéž, s. 101.

¹¹³ HALÍK, Tomáš. *Prolínání světů: ze života světových náboženství*, s. 101.

¹¹⁴ PREINHAELTEROVÁ, Hana. *Hinduista od zrození do zrození*, s. 117.

¹¹⁵ KNÍŽKOVÁ, Hana. *Indie: Bohové a lidé*, s. 49.

¹¹⁶ HALÍK, Tomáš. *Prolínání světů: ze života světových náboženství*, s. 100.

¹¹⁷ KNÍŽKOVÁ, Hana. *Indie: Bohové a lidé*, s. 49.

¹¹⁸ PREINHAELTEROVÁ, Hana. *Hinduista od zrození do zrození*, s. 118.

¹¹⁹ KNÍŽKOVÁ, Hana. *Indie: Bohové a lidé*, s. 49.

pouti.¹²⁰ Spálení těla trvá sedm hodin. Na závěr obřadu hodí pozůstalí na hranici posledních sedm kusů dřeva a syn zemřelého pak odnese popel v hliněné nádobě na břeh a ponoří ho do vody. Pokud řeka není nablízku, nádoba s pozůstatky se uschová do doby, kdy nějaký člen rodiny podnikne pouť k Váránasí.¹²¹

Synové a vdova si obléknou bílé oděvy a nastává pro ně i pro celou rodinu období smutku. Délka tohoto období se odvíjí od místních tradic a kastovní příslušnosti. Obecně platí, že s čím vyšší kasty zesnulý pocházel, tím kratší je období smutku.¹²² Po tuto dobu musejí synové spát na zemi, jíst vegetariánskou stravu a vyhýbat se náboženským obřadům. V ortodoxních rodinách se neholí, nečešou a nestříhají si nehty. Ještě striktnější pravidla platí pro vdovu. Ne však pouze po dobu smutku, nýbrž po celý její zbývající život.¹²³

¹²⁰ PREINHAELTEROVÁ, Hana. *Hinduista od zrození do zrození*, s. 118.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² HALÍK, Tomáš. *Prolínání světů: ze života světových náboženství*, s. 101.

¹²³ KNÍŽKOVÁ, Hana. *Indie: Bohové a lidé*, s. 49.

11. Vdova

Vůbec nejhorší postavení v hinduistické společnosti má žena – vdova. Pokud žena přijde jakkoliv o svého muže, má zakázáno se znovu provdat, a to platí i v případě, pokud dívka ovdověla v útlém věku. Je to nejspíše právě ona, kdo smrt svého muže zavinila, buď hříchy v tomto životě, nebo v životě minulém. Smrt jejího manžela je tedy potrestáním za její hříchy.¹²⁴

Vdova je vždy označena viditelnými znaky – musí nosit bílé šaty, nesmí se zdobit šperky, používat parfém nebo líčidla a je jí uloženo dožít svůj život v rodině zesnulého chotě u svých synů. Jedině syny totiž styk s vdovou rituálně neznečistí. Vdova dále musí dodržovat poměrně drastický jídelníček, který se liší podle krajových a kastovních zvyklostí, z něhož jsou vyškrtuty všechny druhy masa, někdy i určité druhy zeleniny nebo koření.¹²⁵ Nejí u stolu s ostatními členy rodiny, nýbrž má určené místo v kuchyni, kde jí obvykle z mosazných nebo kamenných talířů.¹²⁶ Dále musí zachovávat pravidelné posty, při nichž nesmí pít ani vodu a smí spát jen na holé zemi. Postit se žena musí každý jedenáctý den po úplňku a po novoluní. Půst byl zachován až do nedávna v Západním Bengálsku.¹²⁷

11.1 Sátí

Vůbec nejhrůznějším údělem vdov je zvyk *sátí*. *Sátí* je obřad, při kterém je žena upálena společně se svým zesnulým manželem. Tento rituál se původně objevil asi v 1. století př. n. l. ve druhé nejvyšší varně bojovníků. V Indii se objevil asi ve 3. století n. l.¹²⁸ U válečníků se zdůvodňoval tak, že ten, který padl v boji, se nepřevtělí, nýbrž přijde rovnou do ráje. Pokud jeho žena vstoupila na hranici a nechala se upálit zaživa, měla právo na to jít do ráje společně s manželem.¹²⁹

Poslední takový případ se stal v roce 1987 v Radžasthánu. Poté byl zákon o zákazu obřadu, který byl vydán již v roce 1829, podstatně zpřísněn. Ještě v roce 1999 zemřela žena

¹²⁴ ZBAVITEL, Dušan. *Bozi, brahmáni, lidé: čtyři tisíciletí hinduismu*, s. 253.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ PREINHAELTEROVÁ, Hana. *Moje bengálské přítelkyně*, s. 53.

¹²⁷ ZBAVITEL, Dušan. *Bozi, brahmáni, lidé: čtyři tisíciletí hinduismu*, s. 253.

¹²⁸ KNOTKOVÁ, Blanka. *Obrazy ženství v náboženských kulturách*. Praha: Paseka, 2008, ISBN 978-807-1858-904, s. 170.

¹²⁹ MARKOVÁ, Dagmar. *Hrdinky Kámasútry: historie indické ženy*, s. 64.

na hranici spolu s mrtvým manželem, ovšem tento skutek byl policií i příbuznými shledán jako sebevražda ze zoufalství.¹³⁰

Důvodem upálení ženy spolu s mrtvolou manžela je hlavně to, že žena nemá mít vlastní existenci nezávislou na manželovi. Sebeupálení však neměl být trest, ale očištění od zlých skutků, které na ženě ulpěly z minulého života.¹³¹

Pohřební průvod se podobal svatebnímu obřadu. Mrtvého muže i vdovu doprovázel na hranici průvod v čele s bráhmanským knězem a členy rodiny zesnulého. Vdova několikrát slavnostně obešla hranici, která se nacházela obvykle poblíž řeky. Po jejím vystoupení na hranici se detaily liší podle místa. Někde byl mrtví položen napříč přes vdovu a někde držela jeho hlavu v klíně. Vdova pak dala sama pokyn k zapálení hranice.¹³²

Obdobný zvyk ve starověku existoval i u jiných národů, například v Číně, ovšem nikde nepřežil až do moderní doby jako v Indii.¹³³

11. 2 Rúp Kanvár

Jak jsem již zmiňovala, 4. září 1987 se stal poslední případ *sátí*, alespoň poslední, který se dostal na oči veřejnosti. Obřad se odehrál ve vesnici Deorala a obětí se stala osmnáctiletá dívka jménem Rúp Kanvár. Ta byla zaživa upálena spolu se svým zesnulým manželem.¹³⁴ Tento případ na dlouhou dobu rozbouřil hladinu veřejného mínění.

Rúp byla vdaná jen pár týdnů, když její manžel onemocněl gastritidou. Po několika dnech strávených v nemocnici zemřel. Rodina nabyla dojmu, že Rúp přinesla do domu neštěstí a že zavinila mužovu smrt, přestože byl sňatek předem domluvený. Je jisté, že mladá žena nezemřela dobrovolně. Před obřadem se snažila ukrýt ve stodole, odkud jí příbuzní násilím vytáhli a přivedli na hranici. Mladá dívka se snažila znovu uniknout, ale marně. Její prosby o pomoc nebyly vyslyšeny. Aby Rúp nemohla utéct, byla přidržena tyčemi, dokud hranici nezapálil její patnáctiletý švagr.¹³⁵

Svědectví se velmi různily a lidé z vesnice se o případu báli mluvit. Rodiče Rúp, žijící v Džajpuru, byli informováni až dodatečně. Při výslechu uvedli, že pro dceru velmi

¹³⁰ MARKOVÁ, Dagmar. *Hrdinky Kámasútry: historie indické ženy*, s. 64

¹³¹ KNOTKOVÁ, Blanka. *Obrazy ženství v náboženských kulturách*, s. 170.

¹³² MARKOVÁ, Dagmar. *Hrdinky Kámasútry: historie indické ženy*, s. 64.

¹³³ ZBAVITEL, Dušan. *Bozi, brahmáni, lidé: čtyři tisíciletí hinduismu*, s. 253.

¹³⁴ KNIPE, David M. *Hinduismus: experimenty s posvátnem*. Praha: Prostor, 1998, s. 195.

¹³⁵ MARKOVÁ, Dagmar. *Hrdinky Kámasútry: historie indické ženy*, s. 212.

truchlí, ovšem dalo by se říci, že způsob její smrti schvalovali. Je nutno dodat, že vesnice, ve které se událost stala, nebyla žádnou zaostalou osadou. Je zde zavedena elektřina a mnoho obyvatel dokonce dojíždí za prací do města. Za tímto činem tedy nestáli negramotní vesničané, ale poměrně vzdělaná vrstva zbohatlíků z vesnice i města. Široká veřejnost byla činem otřesena. Ačkoliv čin neschvalovala, z rozhovorů s významnými osobnostmi intelektuálního života bylo možné vypočítat hluboký obdiv ke statečným ženám, které zemřely při tomto obřadu.¹³⁶ Dokonce se po události uskutečnil průzkum veřejného mínění. Překvapivým výsledkem tohoto výzkumu bylo, že jen 3,65 % dotázaných se domnívalo, že Rúp Kanvár byla k *sátí* násilím donucena a 63,4 procenta čin v jejím případě dokonce schvalovalo.¹³⁷

Krátce po události s Rúp Kanvár vstoupil v platnost nový zákon, který upravuje i napomáhání k tomuto obřadu. Dle nového zákona se napomáhání trestá smrtí. Oslava tohoto obřadu se trestá odnětím svobody až na sedm let a žena, která se pokusí o dobrovolnou smrt na hranici, je potrestána odnětím svobody až na šest měsíců. Tento zákon však vyvolal diskuse zejména z toho důvodu, že blíže nespecifikuje pojem „napomáhání“. Bylo poukázáno na to, že lidé, kteří postávají při obřadu kolem a obřad schvalují, jsou podle tohoto zákona na stejné úrovni, jako ti, kteří ženu drží na hranici, nebo zapálí oheň. Organizace pro práva žen zase poukazují na to, že žena nemá prakticky žádné rozhodovací právo. Buď za ní rozhoduje otec, nebo manžel. Z tohoto důvodu lze jen těžko předpokládat, že by měla možnost se dobrovolně rozhodnout pro smrt na hranici. Dále poukazují na to, že smrt tímto způsobem není vlastně sebevraždou, jelikož hranici vždy musí někdo zapálit. V případě Rúp Kanvár zapálil hranici patnáctiletý chlapec. Zapálil ovšem chlapec hranici z vlastní vůle? S největší pravděpodobností nikoliv. Takže kdo by měl být odsouzen k trestu smrti?¹³⁸

Od doby, kdy byl zákon schválen, se ještě neobjevila příležitost k jeho uplatnění.¹³⁹ Nezbývá nám jen doufat, že případ Rúp je opravdu posledním a že se již v budoucnu situace nebude opakovat.

¹³⁶ MARKOVÁ, Dagmar. *Hrdinky Kámasútry: historie indické ženy*, s. 213.

¹³⁷ KNIPE, David M. *Hinduismus: experimenty s posvátnem*, s. 196.

¹³⁸ MARKOVÁ, Dagmar. *Hrdinky Kámasútry: historie indické ženy*, s. 214-215.

¹³⁹ Tamtéž, s. 215.

Závěr

Teprve když jsem psala tuto práci, uvědomila jsem si, jak zajímavé a obsáhlé téma jsem si vlastně zvolila. O hinduistické ženě se toho dá napsat mnoho. Samozřejmě, že moje práce neobsahuje veškeré informace. Myslím, že by bylo velmi složité a zdlouhavé obsáhnout opravdu vše. Je to dáno mimo jiné tím, že obřady, zvyky a tradice se výrazně liší podle jednotlivých krajů. Není výjimkou, že ve dvou vesnicích, které dělí jen pár kilometrů, nalezneme různé odlišnosti. Snažila jsem se ovšem alespoň nastínit základy života hinduistických žen.

Co se týče jejich postavení, je zřejmé, že se hlavně v průběhu posledních let hodně zlepšilo. Nicméně stále velmi záleží na tom, z jakých poměrů žena pochází. Je samozřejmě, že na vesnicích a v chudých rodinách bez vzdělání není pokrok k lepšímu tak rychlý jako u lidí vzdělaných, žijících ve městech.

Při studiu literatury jsem si nemohla nepovšimnout protikladu, který existoval už v dobách minulých a existuje i nyní. Na jedné straně je žena vnímána jako slabý, často duševně i fyzicky týraný tvor, který nerozhoduje sám o svém osudu a který je doživotně podřízený muži. Ovšem na straně druhé bývá zobrazována jako bohyně. Žena - matka je symbolem mateřství a plodnosti a mnohdy se stává nejdůležitější osobou při vykonávání magických obřadů.

Mnohým z nás se může zdát život hinduistické ženy velmi krutý a nesvobodný. Já si ale myslím, že stejně jako my se na její život díváme jako na krutý a útrpný, může se ona na náš dívat naprosto stejným způsobem. Zamýšlím se nad otázkou, zda by opravdu těmto ženám vyhovoval evropský způsob života. Možná bychom byli překvapení, kolika hinduistkám by nevyhovovalo vybírat si svého partnera dle své vůle. Možná by některé ani nechtěly přebírat zodpovědnost za svůj život, jako je to u nás Evropanek. I když to není snadné, myslím si, že je třeba se na situaci hinduistických žen podívat nezaujatě a s patřičným odstupem. K tomu by velmi pomohlo, kdybychom se více seznamovali s jinými kulturami. Snadněji bychom totiž pochopili odlišnosti, které se nám z hlediska našeho vlastního vývoje někdy zdají jako diskriminační, ač tomu tak mnohdy není.

Seznam použité literatury

BELLINGER, Gerhard J. *Sexualita v náboženstvích světa*. Praha: Academia, 1998, 390 s. ISBN 80-200-0642-7.

GANGULI, Milada. *Obrázky z Bengálska*. Praha: Orbis, 1962, 197 s.

HALÍK, Tomáš. *Prolínání světů: ze života světových náboženství*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006, 279 s. ISBN 80-710-6834-9.

HEIL, Günter. *Indie: [země, lidé, bohové, chrámy, umění]*. Čestlice: Rebo, 2006, 399 s. ISBN 80-723-4515-X.

KNIPE, David M. *Hinduismus: experimenty s posvátnem*. Praha: Prostor, 1998, 228 s. ISBN 80-85190-57-5.

KNÍŽKOVÁ, Hana. *Indie: Bohové a lidé*. Brno: SVAN: Moravské zemské muzeum, 1997, 78 s. ISBN 80-85956-12-8.

KNOTKOVÁ, Blanka. *Obrazy ženství v náboženských kulturách*. Praha: Paseka, 2008, 351 s. ISBN 978-807-1858-904.

MARKOVÁ, Dagmar. *Hrdinky Kámasútry: historie indické ženy*. Praha: Dar Ibn Rushd, 1998, 268 s. ISBN 80-861-4907-2.

MARKOVÁ, Dagmar. *Zrcadlo Indie 20. století v díle hindských spisovatelek*. Praha: Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2011, 237 s. ISBN 978-808-5425-659.

OBUCHOVÁ, Ľubica (red.). *Zásnuby, sňatky, rozvody: Soubor studií pracovní skupiny „Náboženské směry v Asii“*. Praha: Česká orientalistická společnost, 2003, 127 s. ISBN 80-902510-6-4.

PREINHAELTEROVÁ, Hana. *Hinduista od zrození do zrození*. Praha: Vyšehrad, 1997, 136 s. ISBN 80-702-1211-X.

PREINHAELTEROVÁ, Hana. *Moje bengálské přítelkyně*. Liberec: Nakladatelství Jos. R. Vilímka, 1998, 235 s. ISBN 80-86210-01-4.

SMÉKAL, Odolen. *Indické proměny*. Praha: Pressfoto, 1973, 245 s.

WERNER, Karel. *Náboženské tradice Asie*. Bratislava: CAD Press, 2008, 392 s. ISBN 978-808-8969-297.

ZBAVITEL, Dušan. *Bozi, brahmáni, lidé: čtyři tisíciletí hinduismu*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964, 293 s.

ZBAVITEL, Dušan. *Hinduismus a jeho cesty k dokonalosti*. Praha: Dharma Gaia, 1993, 392 s. ISBN 80-901-2255-8.

ZBAVITEL, Dušan. *Jedno horké indické léto*. Praha: Panorama, 1981, 201 s.

Resumé

Die Bachelorarbeit beschreibt den sozialen Status der Frauen von der Geburt bis zu deren Tod. Sie beschreibt, wie sich die Frauen in Lebenssituationen stehen und zeigt was ihre Rechte und Pflichten sind. Ausserdem zeigt die Arbeit alle Fallstricke und wichtige Momente im Leben einer Frau. Das erste Kapitel beschäftigt sich mit dem Hinduismus im Allgemeinen. Das zweite Kapitel beschreibt die Struktur und das Funktionieren der hindu-Familien. Das Dritte Kapitel befasst sich mit dem Lebensanfang und dem Aufwachsen der Hindus. Das vierte Kapitel beschreibt die Bildung- und Beschäftigungsmöglichkeiten. Die fünfte und die sechste Kapitel beschreiben die Ehe. Das siebte Kapitel befasst sich mit der Mutterschaft. Das achte Kapitel handelt über die Fallstricke der Scheidung. Die neunten und zehnten Kapitel beschreiben Alter und Tod. Der zehnte dann alles über die Witwen, Verbrennungen in der Vergangenheit, und ihr schwieriges Leben.

Der Abschluss der Studie verweist auf die Tatsache, dass es sehr wichtig ist, dass die Menschen mit anderen Kulturen vertraut werden. Wir werden dann leichter die Unterschiede verstehen, die uns oft als diskriminierend erscheinen.